

فروع دین یکی از اصول عقاید اسلام مجموعه: اصول و فروع دین

قبل از ورود به بخش دوم تعالیم عالیه اسلام، لازم است بدانیم که اصول عقاید اسلام، ارتباط به فکر و اندیشه انسان دارد، لذا باید اعتقاد به آن از روی دلیل و اجتهاد باشد، اما فروع دین که دامنه وسیع آن، همه جزئیات و کلیات زندگی، حرکات و سکنات انسان، از قبل از تولد تا بعد از وفات را در برمی گیرد و انسان - غالباً - نمی رسد در همه آنها اجتهاد کند، می تواند در آن از مجتهد جامع الشرائطی تقلید نماید.

از آنجا که فروع دین اسلام بسیار است، ما تنها به ده مورد مهم و معروف آن اشاره نموده، سپس به بیان بعضی دیگر که احتیاج به کمی توضیح دارد می پردازیم:

فروع دین اسلام بسیار است و ما به ذکر ده‌تای آن می پردازیم:

- ۱ - نماز.
- ۲ - روزه.
- ۳ - خمس.
- ۴ - زکات.
- ۵ - حج.
- ۶ - جهاد.
- ۷ - امر به معروف.
- ۸ - نهی از منکر.
- ۹ - تولی.
- ۱۰ - تبری.

باید دانست که احکام و دستورات دیگری مانند خرید و فروش، ازدواج، قصاص، دیات، قضاوت و... از فروع دین است.

اول: نماز

نماز بر دو قسم است: واجب و مستحب:

نماز واجب:

نمازهای واجب بر چند قسم است که مهمترین آنها نمازهای شبانه روزی است.
در شبانه روز واجب است پنج مرتبه نماز بخوانیم:

۱ - نماز صبح، و آن دو رکعت است که وقتش از طلوع فجر تا طلوع آفتاب می‌باشد.

۲ - نماز ظهر، و آن چهار رکعت است.

۳ - نماز عصر، و آن چهار رکعت است. (وقت این دو نماز از اول ظهر تا غروب آفتاب است).

۴ - نماز مغرب، و آن سه رکعت است.

۵ - نماز عشاء، و آن چهار رکعت است. (وقت این دو نماز از اول مغرب تا نیمه شب شرعی است).

این طریق نماز خواندن برای کسی است که مسافر نیست ولی شخص مسافر بایستی نمازهای چهار رکعتی خود: (ظهر، عصر، عشاء) را مانند نماز صبح دو رکعتی بخواند.

نماز مستحب:

نمازهای مستحبی، زیاد است و مهمترین آنها نافله‌های شبانه روزی است بدین طریق:

۱ - نافله صبح دو رکعت و وقت خواندن آن پیش از نماز صبح است.

۲ - نافله ظهر، هشت رکعت است و باید دو رکعت دو رکعت خوانده شود و وقت آن قبل از ظهر است.

۳ - نافله عصر، هشت رکعت است که باید قبل از عصر و دو رکعت دو رکعت خواند.

۴ - نافله مغرب چهار رکعت است که بعد از مغرب دو رکعت دو رکعت باید خواند.

۵ - نافله عشاء دو رکعت است که بعد از نماز عشاء نشسته خوانده می‌شود.

۶ - نافله شب، یازده رکعت است، که دو رکعت دو رکعت باید خواند. و رکعت یازدهمی را تنها بجا آورد و وقت آن از نیمه شب تا اذان صبح است تمام این نافله‌ها را بایستی مانند نماز صبح بجا آورد بجز اینکه در نیت باهم فرق دارند.

دوم: روزه

بر هر فرد مکلف واجب است که: در ماه مبارك رمضان اگر مريض يا مسافر يا حائض يا معذور بعدر ديگري نباشد روزه بگيرد، روز عبارت است از اينکه انسان پيش از اذان صبح نيت کند که: فردا روزه می‌گیرم قربه الی الله، و از اول شفق تا مغرب شرعی از مفطراتی که روزه را باطل می‌کند دوری نماید: و مفطرات ۵ چیز است:

- ۱ - خوردن و آشامیدن.
- ۲ - رساندن غبار غلیظ به حلق.
- ۳- فروبردن سر بزیر آب.
- ۴- دروغ بستن به خدا و پیامبر و امام(ع).
- ۵- قی عمدی.

چند مسأله:

۱ - اول ماه رمضان و اول ماه شوال، به یکی از سه چیز ثابت می‌گردد:
ألف - دیدن ماه.

ب - دو نفر شاهد عادل شهادت دهند که: ماه را دیده‌اند.

ت - حاکم شرع حکم دهد که: ماه دیده شده.

۲ - کسی که در ماه رمضان روزه خود را عمدا بشکند برای کفاره آن یکی از این سه کار را باید بجا آورد:

ألف - یا شصت روز روزه بگیرد.

ب - یا شصت فقیر را سیر کند.

ت - یا بنده مؤمنی را آزاد کند.

۳ - بر هر مکلفی که می‌تواند، واجب است در روز عید فطر برای خود و هرکه نان خور او است برای هر يك نفر مقدار تقریباً سه کیلو گرم گندم، یا جو یا ذرت، بعنوان (زکات فطره) بپردازد و نیز می‌تواند قیمت هر يك را حساب کرده به فقرا رد کند.

۴ - مستحب است در روز عید فطر (نماز عید) خوانده شود. (در این مسأله اختلاف است).

سوم: خمس

خمس عبارت است از يك پنجم مال که در این هفت چیز واجب می‌شود:

۱ - سودی که از راه: تجارت، کشاورزی، اجاره مستغلات و هر نوع کسب مشروع بدست می‌آید، که پس از گذراندن مخارج سالیانه باید خمس آنچه پس انداز می‌شود پرداخت گردد.

۲ - معادن طلا، نقره، نفت، نمک، آهن و مانند آن.

۳ - گنج، هرکس گنجی را یافت خمس آن با شرایطش واجب می‌شود.

۴ - مال حلال مخلوط به حرام، در صورتی که مقدار حرام و صاحب آن را نداند.

۵ - آنچه از جواهرات دریا بوسیله فرورفتن در آب (غواصی) بدست آورند، مانند صدف و مرجان و...

۶ - غنیمت جنگی که در حال جنگ و یا دفاع از کفار بدست می‌آید.

۷ - زمینی که کافر ذمی از مسلمان بخرد یا بنحو دیگر به کافر منتقل شود.

خمس بدو قسمت تقسیم می‌گردد:

۱ - نصف آن برای سادات فقیر که نمی‌توانند کسب کنند.

۲ - نصف دیگر آن، به مجتهد عادل داده می‌شود که در راه مصارف اسلامی مصرف کند.

چهارم: زکات

زکات بر نه چیز واجب است:

۱ - خرما.

۲ - کشمش.

۳ - گندم.

۴ - جو.

۵ - شتر.

۶ - گوسفند

۷ - گاو

۸ - طلا.

۹ - نقره.

و زکات مال التجاره مستحب است. زکات در هشت مورد به مصرف می‌رسد:

۱ - فقیر.

۲ - مسکین، و آن کسی است که از فقیر سخت‌تر می‌گذراند.

۳ - مأمورین وصول زکات.

۴ - کافرانی که اگر زکات به آنها داده شود به اسلام مایل شوند.

۵

- در راه آزاد کردن بردگان

۶ - بدهکاری که نمی‌تواند وام خود را بپردازد.

۷ - (سبیل الله) مانند ساختن مسجد و پل و هرکاری که برای مسلمانان نفع عمومی دارد.

۸ - (ابن السبیل): مسافری که در سفر مانده است، گرچه در شهر خودش ثروتمند است.

اگر مردم این دو حق واجب: (خمس و زکات) را بپردازند بر روی زمین مستمندی باقی نمی‌ماند و مصالح اسلامی تعطیل نمی‌گردید، همانطوری که تاریخ مسلمانان صدر اسلام که بقوانین اسلام عزیز رفتار می‌کردند شاهد زنده‌ای برگفتار ماست.

پنجم: حج

یکی از ارکان اسلام حج است و بر هر فرد مکلفی که قدرت داشته باشد، واجب است در مدت عمر يك بار برای انجام مراسم حج به مکه (خانه خدا) برود.

مراسم حج بر دو قسم است:

قسم اول: عمره، و آن عبارت است از:

۱ - احرام، یعنی: لباسهای خود را در آورده و دو جامه که به آن احرام می‌گویند بپوشد.

۲ - طواف عمره، یعنی: هفت بار اطراف خانه کعبه بگردد.

۳ - نماز طواف عمره، یعنی: دو رکعت نماز مانند نماز صبح به نیت طواف عمره بخواند.

۴ - سعی بین صفا و مروه، یعنی: هفت مرتبه مسافت بین صفا و مروه را بپیماید (صفا و مروه دو کوه‌اند).

تقصیر، یعنی: مقداری ناخن یا موی خود را بچیند.

قسم دوم: حج و اعمال آن بدین ترتیب است:

- ۱ - احرام.
- ۲ - توقف در عرفات که آن موضعی است در نزدیکی مکه.
- ۳ - توقف در مشعر که آن موضعی است در نزدیکی مکه.
- ۴ - رفتن به منی، برای انجام اعمال سه گانه:
الف - (رمی جمره) پرتاب کردن سنک بسوی پاره‌ای ازکوه.
ب - قربانی کردن گوسفندی یا شتری یا گاو.
ت - تراشیدن سر.
- ۵ - طواف زیارت، یعنی: اطراف خانه کعبه طواف نمودن.
- ۶ - نماز طواف حج، یعنی: دو رکعت نماز به نیت طواف حج بجا آورد.
- ۷ - سعی بین صفا و مروه، یعنی هفت مرتبه مسافت بین کوه صفا و مروه را بپیماید.
- ۸ - طواف نساء، یعنی: هفت مرتبه اطراف خانه کعبه طواف کند.
- ۹ - نماز طواف نساء، یعنی دو رکعت نماز مانند نماز صبح به نیت طواف نساء بجا آورد.
- ۱۰ - بیتوته در منی، و رمی جمره در آنجا.

ششم: جهاد:

جهاد از اموری است که بر مسلمانان واجب شده و معنی آن جنگیدن برای پیشرفت اسلام است، با چند دسته جهاد واجب است:

۱ - با کفار و یا بت پرستان، یا منکرین خداوند و مانند آن، ولی جنگ با آنان صرفاً به خاطر فتح و پیروزی نیست، بلکه به خاطر گسترش عدالت و دادگری در میان مردم، و نجات زیردستان از چنگال ستمگران و اجرای دستورات عالیه اسلام و احکام الهی است، بنا بر این تا آنجائی که ممکن است دامنه جنگ وسعت نمی‌یابد، و هرچه زودتر به خونریزی خاتمه داده می‌شود به همین جهت می‌بینیم که در تمام جنگ‌های پیغمبر(ص) با اینکه متجاوز از هشتاد جنگ بود، به شهادت تاریخ مجموع تعداد کشته‌شدگان از مسلمانان و مشرکین بیش از یکهزار و چهارصد نفر نبوده است.

در جنگ با کفار، چنانچه طرف مقابل اسلام از اهل کتاب، مانند یهود و نصاری باشد، آنان را به انتخاب یکی از این سه راه مختار می‌نمایند.

اول: اسلام بیاورند.

دوم: جزیه بپردازند، بدین معنی که طبق قرارداد باید سالیانه مقداری از مال خود را به حکومت اسلام بپردازند، تا در راه مصالح عمومی مصرف گردد و در این صورت می‌توانند با آزادی عقیده در سایه حمایت اسلام بزندگی خود ادامه دهند.

سوم: جنگیدن.

اما کفاری که اهل کتاب نیستند، آنان را به انتخاب یکی از دو راه مختار می‌سازند:

الف - اسلام بیاورند.

ب - برای جنگ آماده شوند.

۲ - اهل ذمه در صورتی که از شروط مقررہ سرپیچی کنند، مسلمانان برای سرکوبی‌شان با آنان می‌جنگند، مگر آنکه باز به پیمان خود برگردند و یا مسلمان شوند.

۳ - مسلمانانی که بر پیشوای اسلام بشورند: آنان کسانی هستند که از دستورات اسلام سرباز زنند باید با اینان جنگید تا از راهی که رفته‌اند برگشته، و به موازین اسلام رفتار نمایند.

هفتم: امر به معروف

امر به معروف از فروع مهم اسلام است، (معروف) آن است که اسلام بدان امر نموده، و انجام آن را واجب گردانیده مانند نماز، روزه، پرداخت حقوق مستمندان و رعایت قوانین مهم اسلامی...

یا آنکه اسلام بدان امر نموده ولی انجامش را واجب نکرده است، مانند، اطعام مستمندان و پذیرائی از میهمان و اخلاق نیکو و تعلیم بی‌سوادان و مانند اینها...

بنابر این امر نمودن به قسم اول واجب و به قسم دوم مستحب است:

امر به معروف دارای چهار شرط است:

۱ - امرکننده بایستی اول خودش خوب و بد را تمیز دهد سپس امر و نهی نماید.

۲ - احتمال تاثیر بدهد.

۳ - در صورتی که طرف در عمل زشت خود اصرار ورزد.

۴ - از امر به معروف زیان قابل توجهی روی ندهد.

هشتم: نهی از منکر

و آن نیز از فروع مهم اسلام است: مسلمانان به جهاتی چند بر ملتهای دیگر برتری دارند، مهمترین سبب این برتری اجرای وظیفه امر به معروف و نهی از منکر است که خداوند متعال می‌فرماید: (شما مسلمانان از میان مردم بهترین ملت‌هائید، برای آنکه به کار نیک امر و از رفتار ناشایست نهی می‌نمائید(۴).

(منکر): آن است که اسلام ما را از آن باز داشته است مانند شراب، قمار، ربا، زنا، خوردن مال مردم بدون رضایت و مانند اینها یا آنکه اسلام آنرا مکروه دانسته است، مانند یاهوگوئی خوابیدن بین طلوعین و مانند آن...

نهی از آنچه در اول گفتیم واجب و از مکروهات مستحب است.

شرایط چهارگانه که در امر بمعروف گفته شد در نهی از منکر نیز رعایت می‌گردد. نهی از منکر دارای مراتبی است:

۱ - نهی قلبی، به اینکه قلبا از وقوع منکر بی‌زار باشد.

۲ - نهی باصورت، مانند روگردانیدن از بج‌آورنده منکر.

۳ - نهی زبانی، با پند و اندرز، تا برسد به سرزنش و پرخاش.

۴ - نهی با دست، مانند زدن، تا آنگاه که زیان قابل توجهی پدید نیاید.

امر به معروف و نهی از منکر، دو دستور واجب و در نهایت اهمیت است، تا آنجا که پیغمبر اسلام(ص) فرمودند:

(تمامی کارهای نیک در برابر جهاد در راه خدا مانند قطره ایست، نسبت به دریا و همه کارهای نیکو و جهاد در برابر امر به معروف و نهی از منکر مانند قطره‌ای است در مقابل دریائی بی‌کران).

ولی متأسفانه کمتر کسانی هستند که به این دو واجب عمل کنند، حضرت باقر(ع) فرموده است:

(در آخرالزمان مردمی هستند که امر به معروف و نهی از منکر را واجب نمی‌شمارند، مگر آنجا که برای آنان زیانی در کار نیست و پیوسته، برای خود وقت‌گذرانی و عذرتراشی می‌کنند، اینجا است که خداوند آنان را مورد خشم خود قرار خواهد داد).

نهم و دهم: تولی و تبری

تولی، یعنی: دوستی خدا و پیامبران و امامان علیهم السلام. تبری، یعنی: بیزاری از دشمنان خدا و دشمنان پیامبران و امامان علیهم السلام.

برای اینکه: اگر کسی شخصی را دوست داشته باشد از او پیروی می‌کند و اگر کسی با شخصی دشمن باشد از او دوری می‌نماید، بنا براین دوستی خدا و اولیاء خدا سبب می‌گردد که برای نظم دنیا و پاداش آخرت از آنان پیروی نمائیم.